

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 24 (14122)

1981 чылдың январь 30, пятница

1925 чылда
үндүзлелетинген

Өртөз 2 көз.

ШЫНАР-КОЛ КӨРГҮЗҮГ

Совет кижилер онгу беш чылды чедиишкенин дооскаш, он бирги беш чылче бүүрүлдүг кирипкен. Элчегил беш чылда болгаш 1990 чылга чедир үе чурттуң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдөөнүн кол угланышкындарында айттыганы улуг сорулгалар совет улусту сорук кирип, чаа-чаа куш-ажылчы чедиишкенин кыйгырып турар.

Партиянын XVIII область конференциязынга болгаш республиканың партия-ажыл-агый активиниң чоокта чаа болган хуралына эрткен беш чылдын түннелерин үндүргөн, чаа беш чылда болгаш 1981 чылда сорулгалары тодаралып, бедиткен социалисттик хүлээлгени хүлээп алган. Республиканың ажылчы чоннары планын даалгалары болгаш социалисттик хүлээлгелерин хуусаадан эрте күүсөдүр дээш, СЭКП-ниң элчегил XXVI съездинге куш-ажылчы белестерин сөңсөөр дээш кызымаккай ажылдап турар.

Он бирги беш чылдын кол сорулгаларынын бирээзи продукцияны, сан көргүзүлгелерин-биле чергелештир оон шынарын улам экижидер дээш демиселди уламчылаары болур. Продукция шынарын байданып тодаралдыр көргүзүлгелерин бирээзи дээди чергенин продукциянынын нинти хемчээли болур. Ылачаарга продукциянын нинти бүдүрүлгезинде нинди көргүзүлгүн үлүү 1 хуудан эвээш болган. Чурттуң нинти деннели-биле алыр болза, бистин республика бо көргүзүлгүн талазы-биле 10 катап хожудат турарын айтыр ужурлуг.

Эрткен чылын республиканың чүгле ийн бүдүрүлгө черлери: Кызылдың даараналы фабриказы болгаш эт комбинаты күрүненин Шынар демдектиг продукцияны кылып үндүрүп турганы — продукция шынарын байданып кандыгы деп чүве оон тодаргай-дыр. Оон чылдагынаарынын бирээзи болза шынары башкаарынын комплекстиг системаны үлөтүр бүдүрүлгө черлеринде ам-даа чогуур деннелге чедир неперетпей турарында болур. Ындыг депшилгелиг органы «Тыва кобальт» комбинат республикага эн баштай ажылдап эгелээ болгаш шынары экижиктенден 6 мун ажыг рубль камналганы алган.

Республиканың үлөтүр бүдүрүлгө черлериниң хөй нуруузуна шынар айтырыныче кошкак кичээлгил салып турарынын чиктерин хөйну көргүзүп болур. Эрткен чылын «Тыва даг-дугу» комбинаттың коллективиниң социалисттик хүлээлгелеринде продукциянын шынарын аттестасташкына киригеш, күрүненин Шынар демдээ чедип алырын айткан турза-даа, оон удуртукчулары бо талазы-биле чагыс-даа хемчег албаан. «Каа-Хем» разрез 100 мун ажыг тонна, тодаргайлаарга нинти хемчээлдин 12 хуу хөмүр-дажын техниктиг негелдеге дүүшпес кылдыр бүдүрүп үндүргөн. Кызылдың туулубу заводунга үрей кылышкындан 50 мун рубль ажыг каража болган. Кызыл-Мажалыктың туулубу заводунда байдал база оон дээредес. «Тудуг кезектери» комбинатка эрткен чылын шынар экижидериниң 48 хемчеглерин боттандырып чорударын көргөн болза-даа оон чүгле 22-ин азы 50 хуудан эвээжин бүдүрүлгө боттандырып чоруткан. Ылач чапак кылдыр бүдүрүлгө черлеринде, ылаңгыя Шуурактын ыаш пунктузунда, Улуг-Хем ыаш үлөтүр ажыл-агыйында, республиканың элээн хөй ыаш ажыл-агыйларында болгаш үлөтүр комбинаттарында продукция шынарын бедиттериниң көсүк башынарын кылбайн турар.

Массалыг херегелдин болгаш ажыл-агыйга чугула барааннарын шынарын бедитер дугайында эрткен беш чылда партия болгаш казактын чугула доктралдары хүлээп алдынганы быдынгыр. Ындыг турбуже чамдык министрстволарын, ведомстволарын болгаш бүдүрүлгө черлериниң удуртукчулары ол айттышкындары күүсөдүрүн боттут хемчеглерин албаан, ыныг байдал бо-даа чылын үргүлчүдөп турар.

Чамдык куш-ажылчы коллективтерин партия, профвеле болгаш хөй-нинти организациялары социалисттик чарыштын организастап, удуртуду шынар айттарың кол негелделерин бирээзи болдураары чедип албайн турары дыка четпес. Кызылдың алгы заводунда, аш-чем үлөтүрүнүн, Респотребсоюзун бүдүрүлгелеринде, «Тываобувь» каттыжышкынында, Кызыл-Мажалыктын эт комбинатында, балык заводунда калбак хергелдин барааннарын шынары ам-даа кууду, хөй санын продукция боттандырып турар. Чижээ, алгы заводунга хыналда үезинде бродни индиктерин 90 хуузу, «Тываобувь» индиктериниң — 20 ажыг хуузу боттандырган, аш-чем үлөтүрүнүг үрей кылышкындан каража 4,7 мун рубль болган. Сельхозтехниканын күркөмтедирин бүдүрүлгелеринге септээ техниканы хыналда киригеш машиналарынын 57 хуузу үрей кылышкындары болганын күрбайгааралды тыва лабораториянын отчулудан көстүп турар.

Куш-ажылчы коллективтерин удуртукчуларынын партия, профвеле болгаш хөй-нинти организацияларынын кижизидикчи, практиктиг ажыл-чорудугазын эн сөөгүтү бедик түннелдерин чедип алырыныче, продукция шынарын бедиттеринче угланган турар ужурлуг. Шынар дээш харысалганы чүгле удуртукчулар, специалистер эвес, харыч база кижилер бүрүзү ханызы-биле медегер билген турарын чедип алыры негеттинип турар.

СЭКП обкомунда ТЫВА АССР-НИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫЖЫНЫҢ НЕГЕЛДЕЛЕРИНИҢ ДУГАЙЫНДА

СЭКП Тыва обкомунун бюрону Тыва АССР-ниң ажылчы чоннарынын 1981 чылда социалисттик чарыжынын негелделерин СЭКП обкомунун килдистериниң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, профбөлүмүлөдүк болгаш ВЛКСМ обкомунун кирип келгенин дугаар бадылаан. Ол талазы-биле чогуур докталады хүлээп алган.

Социалисттик чарыштын негелделерин коллектив бүрүзүг, ажыл-ишчи бүрүзүг чедириниң талазы-биле калбак ажылды чорударын, алган социалисттик хүлээлгелериниң күүсөдүрүн ианчаар чоруп турарын чер болганга контролга алырын, социалисттик чарыштын түннелдерин чогуур үезинде шынарыг үндүргөн турарын хандырып СЭКП обкомунун килдистеринге, республиканың Министрлер Чөвүлелин, профбөлүмүлөг, ВЛКСМ обкомунга, министрстволарга болгаш ведомстволарга, СЭКП хормонунга, райкомнарына, партияларга, хормоннууларга, улус депутаттарынын мадээ болгаш суур Советтеринге, бугурулгелерин, органи-

зацияларын, советтарын партия, профвеле комсомол организацияларына ол докталада дааскан.

Социалисттик чарыштын тилкелчилери болган районнары, бугурулгелерин, организацияларын, советтарын шаңгалмактарын көргөн.

Социалисттик хүлээлгелерин күүсөдүрүн ианчаар чоруп турарын бугу талаалыг чарыштарын, мурнакчы коллективтерин, бугурулгө мурнакчыларын дуржулгазын пропагандалап, социалисттик чарыштын организастар талазы-биле партия, совет, ажыл-агый болгаш хөй-нинти организацияларынын ажылын чарыштарын республика солуннарына, телевидение болгаш радио дамчыдыгала талазы-биле күрүнө комитетинге дааскан.

(Республиканың ажылчы чоннарынын социалисттик чарыжынын негелделерин бо солунуң кийги арнадыз парлаан).

Кызылдың даараналы фабриказында съезд мурнунда социалисттик чарыжында М.Е. Потылицынага удурткан даараналык бригаданы мурнуку одуртуду чоруп, эрткен онгу беш чылдын доозукчу чылынын планын оналдазын 103,5 хууга күүсөтөш, ам ола темп-биле күженишкенин ажылдап турарлар.

Тус-түс даараналык бригадаларында бедик көргүзүлгү чедип ал турарларын бирээзи Вера Ажы-оол хамааржыр. Ол эрткен чылдын хууга бүдүрүлгө планын 153 хууга азы бүдүн чартык норма кылдыр күүсөтөш, бо хүнерде чарыштын мурнуку одуртуду эдеш турар. Мурнакчы даараналык съездинин ажылчылар хүнүнче чедир бо чылдын бирги кварталынын планын күүсөдүр деп шийтирдеш.

ЧУРУНТА: даараналык В. Ажы-оол.

В. КАРА-САЛДЫҢ ФОТОЗУ.

Хойдан-на хураган дээш

ХОЙЖУЛАРЫНЫҢ ЧЫМЫШТЫГ ИЖИ

Эрзин районда «Шың» болгаш Улуг-Хем районда «УТКА 25 чылы» советтарын хойжулар СЭКП-ниң XXVI съездинин төлөтүп уткууру-биле он бирги беш чылдын баштайгы чылында улуг хойну баш санын кыштан менди камгалап алырыныче, хой бүрүзүндө хураганны бурун доруктурарыне республиканын бугу хойжуларын кыйгырткан. Үстүнде айткан мурнакчы ажыл-агыйларын хойжуларын эгелечин чорудуу-биле советтарын хойжуларын ортузунга «Хой бүрүзүнде» — хураган дээш» деп кылыш-биле социалисттик чарыш калбарган.

Ам хойжуларда чымыштыг үе—хөй оолдаашкыны кидин түлүк. Бо чарышка хойжулар кандыг түннелди чедип ал турарын солунуң даараналыда бедик материалдары чугаалап турар.

КЫРАЛД АЖАГА-ЛА КЫШАП
«Хойдергей» советтун хойжулары партиянын элчегил шуулганын төлөтүп уткуу, ажылда бедик көргүзүлгелер чедип алыр дээш, бо хүнерде кезээ, кызылдан ажылдап турар. Советтун дөңсөөрү Кара-Сугда элэй хөй кодал хойлар кыштап турар. Ында хойжуларын ажыл-иш хай-нышкынын. Мал кыштап-лашкынынын байдалы экки. Кыштагыларын кажээ-хоралаан күзүн ыяк септес чыгылаан, чаш хураганнар доруктурар чыгыч оран-саваан белекээ. Мал чедирин четпес-биле дүжүргөн. Хойжуларын амырал хандырылганын экижидер.

Хойжу Лопака Комбуну хойлары хур кыштап турар. Бо малчын он бирги беш чылды баштайгы чылында улуг хойну баш санын 98 хуу камгалап алырын, хой бүрүзүндө хураганны менди доруктурарын, бир баштан на 2,2 гадукту кыргып алырын, 10 тонна өдөкти болорун, 10 тонна септес белектерин хүлээпкен. Ам хойжуңуң кодалында 353 хойла 138 хой төрөзү, чаш хураганнар онча-менди доруктурар турар. Малчынын уруу Кара-кыс ийн чил улаштыр атайынга дузалалып, сакмачылаан келген. Ол ам база чаш хураганнарын азырап өстүрүп турар.

Оон ырак эвесте хойжу Куулар Каваяны хойжы турар. Бо малчын хуулазын бедик улуг хойжу болгаш оон чаш төлү бүрүч-биле менди камгалап алыр. 10 тонна өдөкти бээр, 20 тонна септес кезер, өдөк-кыштаан септес

алыр. Ам оон кодалында 300 ажыг хойнуң куш-денгели күсүк хөдөөр шыраак. 148 хой-төзү, мына хураган менди доруктурар.

Оон мышка хойжулар Куулар Хойр-оолдун кодалында 132 хой, Монгуш Каваянынында—140 хой төрөзү, хураганнарын менди алдынган. Бо кодаларда-даа хойлар хур кыш ажып турар.

Хөй оолдан турар кодал бүрүзүндө сакмачылар четкилгелер, малчыларга дузалалык турар.

М. КАПГАЛ-ООЛ.
Чоюн-Хемчик район.
СПЕЦИАЛИСТЕРНИҢ ХҮЛЭЭЛГЕЗИ

Бистин «Чаз орук» советтун мал ажылынын тускай эртемчилери эрткен берге кыштын кичээлдеринден чогут түннелди кыштап, бо чылын малчылар ортузунга ажылды күштелдирген.

Советтун малчынары СЭКП-ниң XXVI съездинин төлөтүп уткууру дээш, он бирги беш чылдын баштайгы чылында нинтинин малын кыштан хур ажыраарын, оон чаш төдүн менди алырын хүлээпкен, кызымак ажылдап турар.

Бо хүнерде хөй оолдаашкыны массалык чоруп турар. Советтун нинтинин-биле 2576 хөй оолдаан. Оон 2579 хураган менди алдынган. Чижээ, дорук хойжу бригадала хөй хөй оолдаан. Ында Тамара Дамбаала 180, Мира Чамзын-оол 210 хөй-ла хураганны онча-менди доруктурар турар.

Хөй оолдаашкынынын үезинде мал эчмелдерин ажылды база улуг чаш хураганнарын шунтузуп шийтип көөр, аарыг.

М. КОГАР.
«Торгалы» советтун Калды-Бажы бригаданын хойжуу.

Хөй район.

НОМНАРНЫҢ МААДЫРЛАРЫ — КУШ-АЖЫЛДЫҢ МААДЫРЛАРЫ

Амгы ажылчы амгы дугайында шыгарганга чогааларын Бүгү-сендел көкүрүзүнуң лауреаттары чогаалчылар 28-те Москвага. Экилдер бажыныын Колонналыг задынга боттарынын чогаалдарын маадырлары—куш-ажылдын кижилери-биле ужурашкан. СЭКП-ниң XXVI съездининге тураскааткан социалисттик чарыштын мурнакчылары, коммунисттик куш-ажылдың шалымчылары, беш чылдын маадырлары — чурттуң элээн каш хоорайларындал аалчылар кезээге киришкен.

ВЦСПС-тиң даргазы А.И. Шибазов коруденин тилкелчилери литераторларга байыр чедирген болгаш чогаалчыларын куш-ажылчы коллективтер-биле харылааы көрүлдү үезинде улам быжжыканын ол демгелештирээ, тилкелчилерге Бүгү-сендел көкүрүзүнуң лауреадын дипломнарын болгаш демдектерин тывыска.

Бистин чурттуустан литература уран чугуу бистин нинтиледик кол тургузуку

кужу — маадырлыг ажылчы амгы дугайында чаа солук, таланттыг чогаалдар-биле доозунган деп, ССРЭ-нин Чогаалчылар экилдерини баштаар черин бирги секретарь, конкурсту жюри даргазы Г.М. Марков демгелешти.

Лауреаттар болган чогаалчылар А. Плещин, П. Проскуря, В. Попов, Г. Копалов болгаш эскер-даа боттарынын чогаалчы палларынын кезженин кижикчилеринге—боттарынын келер үезде маадырларына таныштырган.

Ажылчы кижини куш-ажылдык, эрес-маадырлыг чорукчу сорук кирип турар номнарын оржежок кутулазынын дугайын «Зимя труда» заводтук мурнакчы ажылчы В.И. Кимидин чугаалаан. Бистин маадырлыг үезинге дүжүгү турар номнарын чогаалдыгачи чедиишкенин чогаалчыларга ол күзөт.

(СЭТА-ның корр.)

Мал ажылы — шалымчы фронт ҮЛЕТПҮРЖҮ ҮНДЕЗИНГЕ

СЭКП-ниң XXVI съездинин төлөтүп уткууру дээш малчынарын социалисттик чарыш улам калбарып турар. Мурнакчы дуржулгазы болгаш үлөтүр технологиянын непереттерин үндүрүлгө, продукция бүдүрүлгө фермаларын ажыл-ишчилери улам өстүрүп турар. Бирги кварталда сүтүтү, ээти, чургаалары, дүктү күрүнө саадырынын планын хуусаа бетине, коммунисттериниң съездинин ажытынар хүнге чедир күүсөдүр сорулганы олар салган.

Эн эки көргүзүлгелерин ажыл-агыйларын дуржулгазын дугайында СЭТА-ның корреспонденттеринин амырамын турары болза:

КАЛУГА. Областың малчынары чарыжынын мурнакчылары Куртенин В. Цветков атым уксаа заводтук саамчылары болу берген: олар никтен-не хүн бүрү он үш килограмм сүтү ортумаа-биле алыр турар.

Куш-ажылды эки организастаан, мал чедирин билдирип ажылдап турары — чедиишкенин үндүрүлгө. Ажыл-агый фермаларында хүн чуртуун шынаан саам турар. Ажыл-херети кижилериниң мурнакчы сокурларын хөй-ныктырып келер кылдыр организастаан: саамчыларын, мал чедирин дажылаар малчазыларын куш-ажыл төлөтүрүлгө нинти алыс түннелден хамаарылгалыг кылдыр тургускаан.

Куркусаа заводтук фермаларын ажыл-ишчилери бо чылын никтен-не беш мун килограммдан эвээш эвес сүтү саадырын хүлээпкен.

ОРЕЛ. Ливенский хаваннары семирги чедириниң талазы-биле ажыл-агыйлар аразынын комплексинин коллективин чаа беш чылда ажыл-иш эгелээ. Тус бүрүзүнде 105-тен эвээш эвес килограмм дөңсөөлү баштайгы болук хаваннарын эт комбинатынче чоруткан.

Ливенский хаван семирги комплексин — ол казы девис-кээрде эн улугларын бирээзи болгаш Орел областын, Кара-эвес хөрүзүгү зонаын өскө-даа дым хөй областарын малчынарын мурнакчы дуржулгазын шыкаалап апарган. Коллективтик коллективни күрүгө продукция саадынын бирги квартал планын СЭКП-ниң XXVI съездининин ажытынар хүнге чедир күүсөдүрүн төлөткөн.

ХМЕЛЬНИЦКИЙ. Каменицкий районун Чапал атым колхозунда хөй ажылчы талазы-биле бирги черин «Чоудураа» советтун Чоуду Батрак удурткан Хараал-Тей сүт-бараан ферманы алган. Алаа СЭКП райкомунун, райкусукомун, кезээ ажыл-агыйын профвеледары райкомунга болгаш ВЛКСМ райкомунга шийтерип Кызыл тутун тывыскаан.

Райондун шийтерип чаа чылым биле багыт эвес эгелээ. Олар СЭКП-ниң XXVI съездининге куш-ажылчы белестик, төлөтүп ужуражыр дээш дүжүгү ажылдап турарлар.

Парком болгаш кезээ Советтик куусомунун кезжигерин, сурдаа атактаарпарларын кодан бүрүзүнде быжжылаан.

Быштагылашкынын хурчавай эрттирер, малчынарын амгы азырал-апыралга азы экижидер дугайында доктала кичээлгил салгырыне совет дирекциянынын, илде паркомунуң база кезээ Совет куусомунун кичээлгил уг-лаалдырган.

Ш. ОРЖАН.
улус депутаттарынын Барыш-Хемчик район советиниң куусомунун даргазы.

«Шыңга» парлаттыганын соонда

«АМ-ДАА БЫЛААШЫШААН»

Ызыг эге-биле № 285 «Шыңга» парлаттыганын корреспондентка «Ден-Терези» советтун мал кыштагылашкынында четпестерин шунтулдоон. Ол корреспонденткалар советтун паркомунга болгаш техниктиг чөвүлөгө сайгыры келгеш, четпестерин эдер талазы-биле кемчелерин алган. Бо ажыл-агыйын кожалында «Шепээр» советтун кыштанга талалы-биле марылдазы болгаш ужурунда советтун кыштанга оңой, оңой алыр удур кылдыр ужура таарышкан. Оларын шунтуу кылдыган.

Малчын кожаларыне мал чедириниң кыштанга талалы-биле марылдазы болгаш ужурунда советтун кыштанга оңой, оңой алыр удур кылдыр ужура таарышкан. Оларын шунтуу кылдыган.

Тываның
Улусунун
ВИАНЫҢ
А.С. Пушкин

Национально-
краеведческий
отдел

